

הכיסופים לציון והשמירה על הצביון היהודי וייעודו במשך אלפיים שנות גלות.

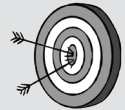
"אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני" כבר אמרו בבבל הגולים בגלות בית ראשון, ומאז חזרנו וגלינו מארצנו. אלפיים שנות הגלות של עם ישראל מארצו טבועות עמוק במטען ההיסטורי שלנו כעם. אך בכל הזמן הזה עם ישראל שמר על עצמו כעם וכסף לגאולה העתידה. בפעולה נשוב לנקודות זמן בגלות ונחשוב על המצב של עם ישראל ועל הדברים שהחזיקו אותו מאמין ואיתן לאורך כל השנים האלו. לאחר מכן נחשוב כיצד המציאות שלנו היום מתחברת לכיסופים ולשמירה על הזהות היהודית לאורך כל השנים.

נושא:

רציונל:

מטרות:

3

החניכים יבחרו ערכים שלדעתם שומרים כיום על עם ישראל **מכוון לייעודו.**

2

החניכים ילמדו על **הכיסופים** לגאולה לאורך הדורות.

1

החניכים יבררו מה שמר על עם ישראל בגלות כעם בעל **מטרה ברורה: הגאולה והשיבה לארץ.**

גוף הפעולה:

שלב א' | ביחד אל המטרה

אפשרות ב - חתול ועכבר

עמדו במעגל צפוף ותנו ידיים, בקשו מחניך אחד לעמוד במרכז המעגל ומחניך אחר לעמוד בחוץ. המטרה של החניך שמחוץ למעגל היא לתפוס את החניך שבמרכז המעגל, והמטרה של כל החניכים היא שלא לאפשר לו לתפוס את החניך שבמרכז המעגל. כאשר החניך שבחוץ מצליח להיכנס בין החניכים עליהם לאפשר לחניך שבמרכז לצאת מהר החוצה, וכן הלאה.

א לאחר שני המשחקים שאלו את החניכים: מה עשה את ההבדל בין המשחקים? מה גרם להצלחה או לכישלון (או להצלחה במאמצים גדולים יותר)?

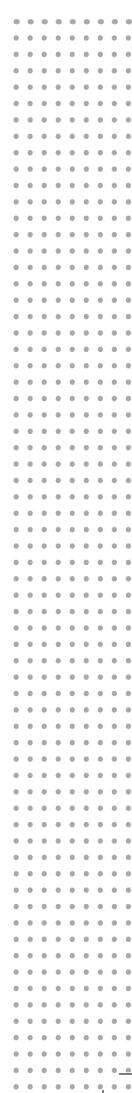
כאשר כל אחד יחיד מכוון למטרה הגדולה, בסופו של דבר היא מושגת. לעומת זאת כאשר חלק מהיחידים אינם מכוונים למטרה המשותפת, קשה הרבה יותר להשיג אותה.

בשלב זה המטרה היא שהחניכים יבררו מה שמר על עם ישראל מכוון לגאולה בכל שנות הגלות. בשתי האפשרויות למשחק המוצעות כאן שחקו בפעם הראשונה בצורה רגילה. לאחר מכן שחקו את אותו משחק שוב, והקפידו לפני הפעולה לבקש ממכם חניכים שלא ישתפו פעולה בפעם השנייה.

אפשרות א - "הדגל"

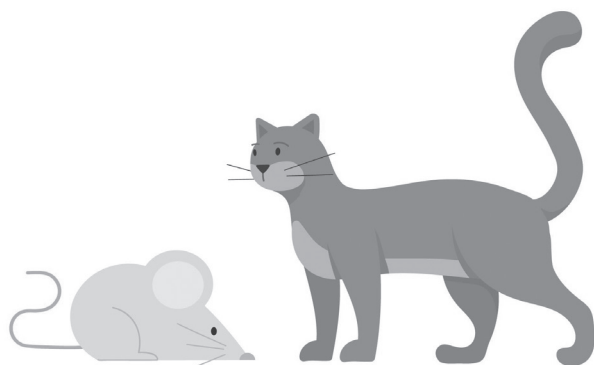
מחלקים את הקבוצה לשני תתי-קבוצה ונותנים לכל קבוצה דגל. על כל קבוצה לתחום לעצמה שטח, בסיס, ובמרכזו להציב את הדגל שלה. אם מישהו מקבוצה אחת נתפס בשטח של הקבוצה השנייה, הוא נחשב שבוי. אפשר לערוך חילופי שבויים או מבצע הצלת שבוי מידי הקבוצה היריבה. המשחק מסתיים כאשר אחת הקבוצות מצליחה להעביר לשטחה את הדגל של הקבוצה היריבה.

*שימו לב! בפעולה 2 תהיה גם כן אפשרות לשתף במשחק הדגל. כראי לצוות במשחקים ולבחור בפעולה 1 ובפעולה 2 משחקים שונים

ישראל, למרות התלאות שעברו על כל תפוצה בנפרד, היהודים בכל העולם הקפידו תמיד לשמור על ייחודיותם כעם. הם שמרו על התורה ועל המצוות כעל עמוד השדרה של הקהילה היהודית, וזה מה שכיוון אותם בכל דבר. יהודים בכל העולם היו מכוונים כל הזמן לציפייה לגאולה וכספו לציון. הכיסופים שמרו אותם מכוונים כל הזמן לעבר המטרה העליונה. בסוף, לאחר שנים רבות, אנו רואים את התגשמות הציפיות והכיסופים, אך צריך להבין כי לולא העם היהודי כולו היה מכוון לכיסופים לציון כל הזמן, כנראה לא היינו כאן היום.

◀ שבו במעגל. פזרו על הרצפה תמונות של יהודים מרחבי הגלות (נספח 4). שאלו את החניכים: מה המכנה המשותף של כל האנשים האלו?
 כל האנשים בתמונה הם יהודים, והם גרים בכל מיני ארצות. מה מאחד בין כל היהודים האלו? איך קרה שעם שהתפזר לכל כך הרבה תפוצות חזר אחרי כל כך הרבה שנים לארץ שלו? מה שמר על עם ישראל מאוחד סביב המטרה הזו של לחזור לארץ ולהגיע לגאולה?
 למרות הפיזור הגדול של עם

שלב ב' | הכיסופים לציון

חורבן הבית הראשון ולא שבה לארץ לאחר מכן בתקופת בית המקדש השני. הם ידעו שקם בית מקדש חדש, אך לא ידעו כי הוא נחרב, וכספו כל השנים להגיע אליו. הדגישו: הקהילה היהודית באתיופיה לא שכחה לרגע את ירושלים, ובכל הזמן שהייתה מנותקת מעם ישראל חלמה להגיע אליה.

הפיוט של ר' דוד בן חסין הוא רק אחד מאלפי פיוטים שנכתבו בכל תפוצות עם ישראל שמבטאים געגועים לארץ ישראל ורצון לחזור אליה.

בשלב זה החניכים ייחשפו לשתי דוגמאות שממחישות את הכיסופים לציון.

◀ לימוד בקבוצות

חלקו את השבט לקבוצות, תנו לכל קבוצה את הסיפור (נספח 1) ואת הפיוט (נספח 2) ובקשו מהחניכים לקרוא אותם בקבוצות.

לאחר שכולם יסיימו חזרו למעגל ושאלו את החניכים: מה אתם מרגישים כלפי הסיפורים?

הייחוד של הקהילה האתיופית הוא שהיא גלתה מהארץ לאחר

שלב ג' | בחירה ערכית

◀ אפשרות א

חלקו את השבט לקבוצות, ותנו לכל קבוצה את הכרטיסיות של הערכים (נספח 3). בקשו מכל קבוצה לבחור את שלושת הערכים שלדעתה שומרים על

בשלב זה יבחרו החניכים ערכים שלדעתם מאחדים את עם ישראל ומכוונים אותו לייעודו. אפשר לעשות זאת באמצעות אחת משתי המתודות שלהלן:

שלושה פתקים קטנים (אפשר גם שלוש עדשים, במבות וכו'). הנחו את החניכים להניח את הפתקים או הממתקים שלהם על שלושת הערכים שלדעתם שומרים על עם ישראל מאוחד סביב ייעודו ומטרתו בעולם. בקשו מהחניכים לשתף מדוע בחרו בערכים אלו.

עם ישראל מאוחד סביב ייעודו ומטרתו בעולם. לאחר מכן בקשו מנציגי הקבוצות להציג את הבחירה שלהם ולהסביר אותה.

אפשרות ב

פזרו את הערכים (נספח 3) על הרצפה, ותנו לכל חניך וחניכה

ראינו בפעולה כי למרות הפיזור של עם ישראל בכל העולם היה משהו ששמר עליו כל הזמן מכוון כלפי המטרה: הגאולה והשיבה לארץ. ראינו את הכיסופים בשני סיפורים משתי תפוצות שונות, הבנו כי הם מכנה משותף לכל עם ישראל בכל מקום בעולם, ובזכותם בסופו של דבר אנחנו כאן היום.

לבסוף שאלנו את עצמנו מה היום מחזיק את עם ישראל מאוחד ומכוון למטרתו ולייעודו.

מה אני צריך להכין לפעולה?

שני חניכים שחשוב שאדבר איתם אישית:

סרקו להורדת קובץ דיגיטלי של הפעולה

נספח 1

סיפור

השיחה היום-יומית עם נהג האוטובוס או עם בעל המכולת. במהרה התברר לי שזו הייתה המשימה הפשוטה והמשעממת ביותר בכל המטלות שלי. במהלך הזמן גיליתי כל כך הרבה חסכים בידע ההיסטורי והמסורתי שלהם, וחשבתי לעצמי שאם לא אשים דגש על השלמת הפערים הללו, הקליטה שלהם בארץ לעולם לא תהיה שלמה. הרי כיצד יוכל נער להשתלב בתנועת הנוער השכונתית אם הוא לא ידע מהו סביבון או מהו דגל ישראל?

החלטתי שאקדיש זמן ניכר בכל יום כדי ללמד על היהדות בתקופתנו. יהדות שכבר אינה נראית בדיוק כפי ששמרו עליה יהודי אתיופיה. הגיע ראש חודש ניסן, והחלטתי להתחיל ללמד בכיתה על חג הפסח.

היו לי בכיתה 20 תלמידים בכיתות ג'-ו' (הם שובצו על פי רמת הקריאה שלהם, ולא לפי גילם הכרונולוגי). התכנון שלי היה ראשית לקשור את חג הפסח לחגים האחרים, בכך שאזכיר להם את נושא שלושת הרגלים, שלושת המועדים בשנה שעם ישראל נהג לעלות בהם לירושלים. התכוונתי לקצר בהקדמה הזו, רק תזכורת קטנה, ומייד לפתוח בנושא חג הפסח.

בתחילת שנות העשרים של חיי הייתי מורה ומדריכה באתר הקרוונים 'בת חצור', שהיה ליד גדרה. באתר היו 700 קרוונים שאכלסו אלפי עולים חדשים מאתיופיה. זה היה זמן קצר לאחר מבצע שלמה, מבצע שהובאו בו לארץ בערך 14,500 יהודים מאתיופיה ברכבת אווירית. זה היה מבצע מרגש ומיוחד, וכל הציבור בארץ הופתע לראות שפתאום מסתובבים פה יהודים שלמעשה 'נתלשו' מהעם שלנו לפני שנות דור.

ניכר היה שהם יהודים. הם שמרו שבת, הכירו את רוב החגים, שמרו על מסורת יהודית באופן אדוק ושמרני, אך היה ברור שלא הכול ידוע להם. כנראה הנתק שעברו במשך כל השנים הללו השפיע על עולם המסורת שלהם.

הם לא הכירו את פורים או את חנוכה, כי האירועים ההיסטוריים הללו התרחשו לאחר הניתוק בינינו לבינם, ולכן הם לא שמעו על ההלכות שנגזרו כתוצאה מכך לאורך הדורות. כמורה ומדריכה התפקיד שלי היה מורכב מכמה משימות. בראש ובראשונה הוטל עליי כמובן ללמד אותם את השפה העברית. התנאי הבסיסי ביותר לקליטה מהירה שלעולים חדשים הוא

היום ראש חודש ניסן, וזהו חודש שבו
אנו חוגגים את חג הפסח, פתחת את
השיעור. "פסח הוא אחד משלושת
הרגלים. בפסח נהגו כל היהודים
לעלות לירושלים, לבית המקדש".

בשלב זה, קפץ אחד התלמידים וקטע
את דבריי: "המורה, את היית פעם
בבית המקדש?"
חייכתי אליו מתוך הבנה שהוא קצת
מבולבל. "לא, מה פתאום, זה היה
ממש מזמן!"
התלמיד התעקש, ואליו נוספו כמה
זוגות עיניים: "כן, בסדר, מזמן, אבל
את היית שם? היית בבית המקדש פעם
מזמן?"

שוב חייכתי, הפעם קצת מבולבלת
בעצמי. חשבתי לעצמי, מה הוא לא
מבין? אולי העברית שלי קשה לו?
החלטתי להסביר בבהירות: "לא, מה
פתאום, זה היה ממש ממש לפני
הרבה מאוד שנים. לפני הרבה הרבה
זמן!" קיוויתי שהפעם הבהרתי את
עצמי כראוי.
אך כעת שאר התלמידים הצטרפו
אליו ושאלו בהמולה ביחד: "אף
פעם לא היית שם?" "המורה, איך זה
להיות בבית המקדש?" "איך נראה
בית המקדש?"

"שקט!", ניסיתי להרגיע את הרוחות,
"תקשיבו, אין בית המקדש! היה
מקדש לפני הרבה מאוד שנים, אבל

היום אין! הוא חרב! הוא נשרף! אני
לא הייתי שם, אבא שלי לא היה שם,
סבא שלי גם לא! כבר אלפיים שנה אין
בית המקדש!"
אמרתי את המילים שוב ושוב. מה
הסיפור? זו מציאות שנולדנו כולנו
לתוכה, למה הם כל כך מוטרדים מזה?
ההמולה בכיתה רק התגברה יותר
ויותר, וכעת הם התחילו לדבר ביניהם
באמהרית, מתווכחים, מתרגמים,
מסבירים, צועקים, ואני כבר לא
מצליחה להשתלט על הסדר בכיתה.
כשצלצל פעמון בית הספר הם אספו
את חפציהם ורצו הביתה. אני יצאתי
מבית הספר מותשת ומבולבלת לגמרי.

בבוקר שלמחרת עמדתי באוטובוס
שהביא אותי אל בית הספר, ואירועי
יום האתמול כמעט ולא הטרידו
אותי. למעשה כמעט שכחתי לגמרי
מכל הסיפור. תכננתי היום ללמד רק
מקצועות כמו חשבון והנדסה, כך שלא
חשבתי על נושאים אחרים. כשהגיע
האוטובוס לתחנה שלי ירדתי ממנו
והתחלתי לצעוד בשלווה לעבר שער
בית הספר. השומר שעמד בשער קיבל
את פניי במבט קצת מבוהל. "תגידי",
הוא פנה אליי, "מה קורה פה היום? יש
לך מושג?"

ניסיתי להיזכר אם יש איזו פעילות
מיוחדת או טקס מסוים ששכחתי ממנו,
אך לא הצלחתי להיזכר במשהו חריג.

ניסיתי להיזכר אם יש איזו פעילות
מיוחדת או טקס מסוים ששכחתי ממנו,
אך לא הצלחתי להיזכר במשהו חריג.

ניסיתי להיזכר אם יש איזו פעילות
מיוחדת או טקס מסוים ששכחתי ממנו,
אך לא הצלחתי להיזכר במשהו חריג.

ניסיתי להיזכר אם יש איזו פעילות
מיוחדת או טקס מסוים ששכחתי ממנו,
אך לא הצלחתי להיזכר במשהו חריג.

הזכרתי להם שבית המקדש חרב, שאינו קיים היום".

האיש פנה לחבריו ותרגם להם בגמגום ובקול רועד את דבריי. ההמולה התחדשה, אך אפילו בטונים גבוהים יותר משהייתה קודם.

הנציג שלהם השתיק את רעיו, ושוב פנה אליי. "את בטוחה?"

לא הבנתי על מה הוא מדבר. "מה בטוחה? אם בית המקדש חרב? ברור שאני בטוחה!" לא הצלחתי להסתייר את החיוך שעל פניי. איזו סיטואציה מוזרה, חשבתי לעצמי. האיש שוב פנה לחבריו, ובטון דרמטי תרגם את דבריי.

נראה שבשלב הזה סוף סוף הובן המסר, אך כעת התחיל מחזה שונה. אישה אחת נפלה על האדמה, השנייה פרצה בבכי קורע לב, גבר שעמד לידן הביט בי כלא מאמין. קבוצה של שלושה גברים התחילו לדבר ביניהם בשקט, במילים מהירות, מבולבלות ומתקשות להאמין; הילדים עמדו בצד, הביטו במתרחש במבוכה ניכרת; עוד אישה פרצה לפתע בבכי נרגש; בעלה ניגש אליה וחיבק אותה.

עמדתי מולם והייתי המומה. הרגשתי כאילו הבאתי אליהם בשורת איוב שהייתה קשה מנשוא. כאילו בישרתי להם על מותו של אדם אהוב. עמדתי מול קבוצת יהודים שממש התאבלו על חורבן בית המקדש שבירושלים!

"למה?" שאלתי אותו, "מה קרה?" הוא לא ענה לי ורק הצביע לעבר פתח בית הספר.

הרמתי את מבטי וראיתי שם התקהלות לא קטנה של עולי אתיופיה מבוגרים, כנראה הוריהם של התלמידים שלי. מה הם עושים פה? ועל מה כל הצעקות שלהם? ניגשתי אליהם, מנסה להבין במעט האמהרית שהבנתי על מה כל הרעש.

כשהתקרבותי אליהם פתאום השתרר שקט גמור. אחד המבוגרים שידע עברית ברמה טובה מהשאר שאל אותי: "את המורה של הילדים שלנו?"

"כן", עניתי, "מה קורה פה, אדוני?" "הילדים חזרו אתמול הביתה, ואמרו לנו שהמורה שמלמדת אותם סיפרה להם שאין בית מקדש בירושלים. מי יכול להגיד להם דבר כזה?" הוא הביט עליי במבט כועס.

"אני אמרתי להם. דיברנו על בית המקדש, הרגשתי שהם קצת מבולבלים, אז הבהרתי שבית המקדש נשרף לפני אלפיים שנה, ושהיום אין לנו שום בית מקדש. זה הכול. על מה כל המהומה?"

הוא הביט עליי כלא מאמין. "מה?! על מה את מדברת?"

עכשיו הייתי עוד יותר מבולבלת. "אני לא מבינה. על מה כל הכעס? פשוט

נספח 2

פיוט

רבי דוד בן חסין נולד במרוקו בשנת 1727, והיה מגדולי המשוררים והפייטנים של יהודי מרוקו. הוא עבד לפרנסתו כסופר סת"ם ולמד הרבה תורה. הוא נהג לנסוע ברחבי מרוקו לבקר בקהילות היהודיות, ולכן פיוטיו התקבלו עוד בחייו בקהילות רבות. בתקופה שחי בה סבלו יהודי מרוקו מהתנכלויות רבות בשל יהדותם: ומאסונות טבע, כמו בצורת קשה וממושכת. חיי היהודים לא היו קלים, ולכן רוב פיוטיו של ר' דוד עוסקים במצוקות הגלות ובציפייה ובכיסופים לגאולה. הוא הניח אחריו יותר מ-250 שירים ופיוטים, וחלקם התפרסמו רק לאחר מותו.

אחד הפיוטים שכתב הוא 'אוחילה יום יום', שעוסק בעיר טבריה:

אוחיל יום יום אַשְׁתָּא תְּמִיד עֵינֵי צוֹפֶיָה
 אַעֲבֶרָה נָא וְאַרְאֶה אֲדַמַּת קִדְשׁ טַבְּרִיָּה
 נַעֲמָה יְשִׁיבָתָה גַם טוֹבָה רְאִיתָה
 יָם כְּנַרְתַּת חוֹמָתָה שְׁמָה הָעִיר בְּנוּיָה

בהמשך הפיוט מתוארים כל התנאים והצדיקים שחיו ונקברו בטבריה וגם האנשים שבאותה תקופה חידשו את היישוב היהודי בטבריה.

נספח 3

כרטיסי ערכים

נספח 4

יהודים בגולה

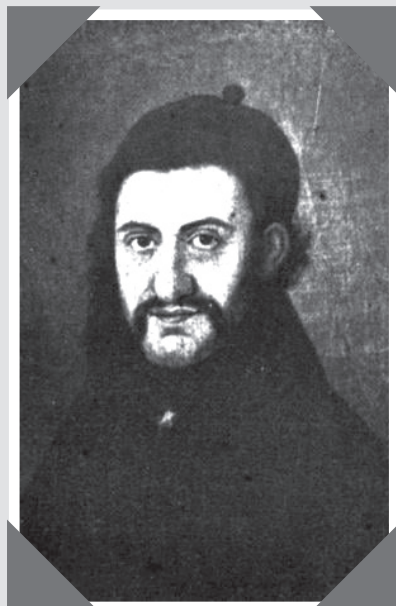
יהודים במרוקו. מאתר מורשת יהדות מרוקו

אבבה בראן עם שכנים. וולקה, אתיופיה, 1984. צילום: דורון בכר, בית התפוצות

יולי ומשה רוזנברגר, מאטרסבורג, אוסטריה, 1900. מאוסף "אנו מוזיאון העם היהודי".

הרב בר בן יצחק אופנהיים (1859-1760) רבה של איואניצה, מורביה (צ'כיה). מאוסף "אנו מוזיאון העם היהודי"

דונה גרציה, חייתה בפורטוגל במאה ה-16 במשפחת אנוסים

